

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-12-10

Ärendenummer SMF-2024-02608

Handläggare

Michael Ernfors

Telefon: 031-368 26 68

E-post: michael.ernfors@stadsmiljo.goteborg.se

Övergångsavtal för projekt Västlänkens etapper Haga, Kvarnberget och Korsvägen

Förslag till beslut

1. Stadsmiljönämnden uppdrar åt stadsmiljöförvaltningen att ingå ett övergångsavtal med Trafikverket för att projekt Västlänken ska kunna fortlöpa på samma villkor som tidigare på ytor i Haga, Kvarnberget och Korsvägen som har tagits i anspråk med tillfällig nyttjanderätt enligt lagen om byggande av järnväg och där tiden för de tillfälliga nyttjanderätterna har löpt ut.
2. Övergångsavtalet ska gälla tills ny Järnvägsplan vinner laga kraft, dock som längst till 2025-12-31.

Sammanfattning

Trafikverket har inkommit med en förfrågan om att på samma villkor som gäller för befintlig järnvägsplan fortsätta kunna nyttja ytorna i de tillfälliga nyttjanderätterna i Västlänkenprojektets etapper Haga, Kvarnberget och Korsvägen fram tills ny järnvägsplan vunnit laga kraft. Trafikverkets förfrågan rör sig om nyttjande av flera hektar stora ytor som sträcker sig över både allmän platsmark och kvartersmark. Göteborgs Stads ordinarie rutiner för markupplåtelser inte är applicerbara i den mycket komplexa miljö av avtal och överenskommelser som reglerar ansvar, genomförande, samverkan, arbetsformer och myndighetsutövning mellan parterna i ett av landets största pågående infrastrukturprojekt. Stadsmiljöförvaltningen rekommenderar nämnden att uppdra åt förvaltningen att ingå ett övergångsavtal som ger Trafikverket möjlighet att sömlöst fortsätta Västlänkens arbete enligt samma operativa, juridiska och ekonomiska villkor som om Järnvägsplan fortfarande gäller för de aktuella nyttjanderätterna fram tills ny järnvägsplan träder i kraft. Jämfört med dagsläget innebär ett sådant beslut inga ekonomiska förändringar för staden. Trafikverket betalar inte avgift för tillfälliga nyttjanderätter som är ianspråktaga med stöd av järnvägsplan. Ett övergångsavtal möjliggör genomförandet av projektet då järnvägsplanens koppling till övriga tecknade avtal och överenskommelser för genomförande, samverkan, upparbetade arbetssätt och gemensamma rutiner kan fortsätta tillämpas. Övergångsavtalet ska täcka det glapp som uppstår mellan järnvägsplanerna, dock längst till den 31 december 2025.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Trafikverket betalar inte avgift för tillfälliga nyttjanderätter som är ianspråktaga med stöd av järnvägsplan. Jämfört med dagsläget innebär ett beslut enligt stadsmiljöförvaltningens rekommendation inga ekonomiska förändringar för staden.

Bedömning ur ekologisk dimension

Stadsmiljöförvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Västlänken påverkar på olika sätt staden utifrån social dimension men ett beslut enligt förvaltningens rekommendation om ett övergångsavtal förändrar inte nuvarande situation.

Samverkan

Facklig samverkan har inte varit aktuell i detta ärende.

Bilagor

1. PM angående försening av Västlänkenprojektet, 2023-02-13
2. Avtal om daterat samverkan och skötsel mellan Göteborgs kommun och Trafikverket, daterad maj 2020
3. Kartor över nyttjanderätter Haga, Kvarnberget, Korsvägen

Ärendet

Trafikverket har inkommit med en förfrågan om att på samma villkor som gäller för befintlig järnvägsplan fortsätta kunna nyttja ytorna i de tillfälliga nyttjanderätterna i Västlänkenprojektets etapper Haga, Kvarnberget och Korsvägen fram tills ny järnvägsplan vunnit laga kraft. Stadsmiljöförvaltningen har tagit fram ett förslag om att ingå ett övergångsavtal i enlighet med befintligt upplägg och lyfter förslaget till stadsmiljönämnden för beslut.

Beskrivning av ärendet

Järnvägsplan och tillfälliga nyttjanderätter

När Trafikverket ska bygga järnväg ansöker man hos Regeringen om Järnvägsplan. Med stöd av järnvägsplan har Trafikverket rätt att utan avgäld ta kommunala ytor i anspråk med tillfällig nyttjanderätt, enligt lag (1995:1649) om byggande av järnväg.

Västlänken har med järnvägsplan (Trafikverkets järnvägsplan för Västlänken, Göteborgs stad och Mölndals stad, Västra Götalands län, TRV 2013/92333) som stöd tagit ett större antal ytor i anspråk som tillfälliga nyttjanderätter i del olika etapperna i staden. Det innebär att Trafikverket övertar det kommunala ansvaret, förfogande och myndighetsutövning inom de tillfälliga nyttjanderätterna. Enkelt uttryckt – ett tillfälligt ägande. De ianspråktaga tillfälliga nyttjanderätterna inbringar inga intäkter för staden.

Ansökan om ny järnvägsplan

Trafikverket meddelade under 2022 att de inte kommer att kunna färdigställa etapperna Haga, Kvarnberget och Korsvägen inom ramen för den befintliga järnvägsplanens tidplan. Trafikverket har därför ansökt om ny järnvägsplan. Den nya planen kommer dock inte hinna vinna laga kraft innan den befintliga går ut. Det uppstår ett tidsglapp för nämnda etapper under 2025.

Förfrågan om fortsatt tillfällig nyttjanderätt

Trafikverket förde under hösten 2022 en dialog med Göteborgs Stads exploateringsförvaltning om situationen. Exploateringsförvaltningen bad stadsmiljöförvaltningen om vägledning kring hur frågan bör hanteras ur ett förvaltnings- och myndighetsperspektiv. Stadsmiljöförvaltningen tog i februari 2023 fram en rekommendation till exploateringsförvaltningen (bilaga 1, PM angående försening av Västlänkenprojektet) att Trafikverket bör söka ny järnvägsplan, vilket framfördes till Trafikverket.

Trafikverket har därefter arbetat fram underlag för ny järnvägsplan. Staden har under 2024 i olika omgångar fått yttra sig över framtagna samrådshandlingar för både Korsvägen, Kvarnberget och Haga.

För att inte ytterligare fördröja genomförandet av projekt Västlänken ställer nu Trafikverket förfrågan till Göteborgs Stad att på samma villkor som gäller för befintlig järnvägsplan fortsätta kunna nyttja ytorna i de tillfälliga nyttjanderätterna i projektets etapper Haga, Kvarnberget och Korsvägen fram tills ny järnvägsplan vunnit laga kraft.

Ängränsande avtal och överenskommelser

De tillfälliga nyttjanderätterna innebär för Göteborgs Stad att dessa ytor till största delen är ytor utan insyn. Kommunen är enbart en remissinstans i frågor som är av gemensam karaktär. Det finns dock vissa undantag, bland annat Genomgående tekniska system, som

avser spårvägsbanan och ledningar av olika slag, där staten inte kan ta över fullt mandat från kommunen.

För att möjliggöra genomförandet av projektet så har Trafikverket och staden tecknat ett antal avtal och överenskommelser kopplat till järnvägsplanens rättigheter, för att reglera förhållandet mellan stad och stat inom nyttjanderätterna.

I projekt Västlänken har dessa tillfälliga nyttjanderätter delats in i stängda respektive öppna ytor.

- Stängda ytor är inhägnade. Där pågår byggnads- och schaktarbeten av olika slag samt upplag för material och byggbodar. I de stängda ytorna råder tillträdesförbud för allmänheten.
- Öppna ytor används då man är tvingad att omleda trafik på tillfälliga anläggningar eller göra andra typer av trimningsåtgärder på ytor dit allmänheten har tillträde.

För hantering av de öppna tillfälliga nyttjanderätterna har Trafikverket genom ett Samverkansavtal (bilaga 2 Avtal om samverkan och skötsel) uppdragit åt staden att mot ersättning sköta driften av dessa ytor samt att för Trafikverkets räkning även ombesörja vissa myndighetsrutiner.

Förvaltningens bedömning

När nyttjanderätter upphör ska ytorna normalt sett återställas enligt avtal eller järnvägsplan och ansvaret för ytorna återgår till staden.

Då ytorna idag består av komplexa byggområden, permanenta och tillfälliga anläggningar samt byggbelamringar som finns inom nyttjanderätterna så finns inte förutsättningar för staden att ta över ansvaret. Det ter sig också orimligt, både praktiskt och ekonomiskt, att projektet ska återställa ytorna till ursprungligt skick för att staden ska kunna ta över. Ny järnvägsplan ligger ju bara något år fram i tiden. Nu bör fokus ligga på att hantera mellantiden så smidigt som möjligt för båda parter.

Förvaltningen gör bedömningen att Göteborgs Stads ordinarie rutiner för markupplåtelser inte är applicerbara i den mycket komplexa miljö av avtal och överenskommelser som reglerar ansvar, genomförande, samverkan, arbetsformer och myndighetsutövning mellan parterna i ett av landets största pågående infrastrukturprojekt. Upplåtande av allmän plats sker i normalfallet baserat på markupplåtelseavtal med tillhörande taxor, där staden ”lånar ut” mark mot viss avgift. Dessa avtal är anpassade för mindre avgränsade åtgärder eller nyttjande i gatumiljön, exempelvis för ledningsdragning, underhållsåtgärder, felavhjälpande eller en tillfällig uteservering.

I Trafikverkets förfrågan rör det sig om nyttjande av flera hektar stora ytor som sträcker sig över både allmän platsmark och kvartersmark. För nyttjandet av de aktuella ytorna behöver ansvars- och genomförandeförhållanden inom ett av landets största infrastrukturprojekt regleras enligt separata rutiner.

Järnvägsplanens ansvars- och samverkansförhållanden innehåller kopplingar till andra avtal och överenskommelser som tecknats mellan staden och Trafikverket för att möjliggöra genomförande av projektet. Det är därför väsentligt att Trafikverket på samma

villkor som gäller idag enligt järnvägsplanen, kan fortsätta ansvara för de ytor som idag utgör nyttjanderätter i nämnda etapper.

Rekommendation

Stadsmiljöförvaltningen rekommenderar nämnden att besluta uppdra åt förvaltningen att ingå ett Övergångsavtal som ger Trafikverket möjlighet att sömlöst fortsätta Västlänkens arbete enligt samma operativa, juridiska och ekonomiska villkor som om Järnvägsplan (TRV 2013/92333) fortfarande gäller för de aktuella nyttjanderätterna fram tills ny järnvägsplan träder i kraft. Övergångsavtalet ska täcka det glapp som uppstår mellan järnvägsplanerna, dock längst till 2025-12-31.

Ett sådant övergångsavtal möjliggör genomförandet av projektet då järnvägsplanens koppling till övriga tecknade avtal och överenskommelser för genomförande, samverkan, upparbetade arbetssätt och gemensamma rutiner kan fortsätta tillämpas.

Ett övergångsavtal ses inte strida mot likställighetsprincipen då Trafikverket är den enda part som genom järnvägsplan kan ta över ansvaret för kommunal yta.

Mikael Hagberg

Anders Ramsby

Avdelningschef

Förvaltningsdirektör